

Qiyaamaa Mormitotaaf deebii kenname-2

Description

Addunyaan tuni iddoo qormaataa haqni guutuun keessatti hin mirkanoofnedha. Eenyullee taanan haqa guutuu addunyaa tana keessatti nan argadha jedhee osoo carraaqe, haqa guutuu hin argatu. Sababni isaas, gufufuwwan baayaTMeen wanta kana akka hin hojjanne isa taasisu. Fkn, mootummaan abbaa irree tokko namoota kumaatamatti lakkaawaman ni ajjeessa. Mootummaan abbaa irree kuni osoo mana murtiitti haqaaf hin dhiyaatin ni duTMa. Kanaafu, warroonni mirgi isaanii sarbame osoo haqa guutuu hin argatin addunyaa irraa boqotanii jiru jechuudha. Garuu gaafin kuni sammuu namaa qaxxaamura: TMœRabbiin (subhaanahu wa taTMaalaa) namoota uumee osoo haqa guutuu isaaniif hin kennin akkanumatti ni dhiisaa? Zaalimman (cunqursitoonni) akkanumatti badanii ni hafuu? TMœ Deebiin isaa TMœ Rabbiin Mootii haqaa waan taTMeef namoonni yommuu akkanatti wal miidhan haqaan isaan jidduutti osoo hin murteessin hin dhiisu. Guyyaan Murtii kunis Guyyaa Qiyaamaa taTMa. TMœ Kanaafu, namoonni murtiif lamuu kaafamu qabu jechuudha. Kutaa darbe keessatti yaadota sobaa warri Qiyaamaa kijibsiisu itti fayyadamu deebii isaa waliin ilaalle turre. HarTMas yaadota hafan ni ilaalla.

Yaada sobaa 3ffaa

Wanti tokko yommuu adeemsifamu ijaan waan hin arginiif gara fuunduraatti hin adeemsifamu. Nama duTMee kaafame ijaan hin argine. Kanaafu, namoonni gara fuunduraatti hin kaafaman jechuudha.

Deebiin namoota kanniniif kennamu karaa baayaTMeen taTMa.

1ffaa- wanta gara fuunduraatti dhalatu wallaaluTM“ ilmi namaa hanga fedhe beekumsa haa qabaatu, wanta gara fuunduraatti dhalatu ykn uumamu hin beeku. Karaan wanta gara fuunduraatti dhufu itti beekan karaa beeksisa (wahyii) Rabbiin irraa nama dhaqqabeetini. Rabbiin wanta gara fuunduratti raawwatamu hunda waan beekuf, wanta gara fuunduraatti dhalatan muraasa isaanii ilma namaatti beeksisee jira. Isaan keessaa Qiyaamaan tokko. Mee warroota Qiyaamaa kijibsiisan haa gaafannu, TMœ Wanta gara fuunduraatti uumamu hunda ni beektu? TMœ Inuma mee haa gaafannu, xiyyaarri samii irra balilaTMu kuni argamuun dura osoo lubbuun jiraattanii akkana isiniin jedhame, ni amantu moo ni dhiistu? TMœ Yeroo MurtaaTMaa booda geejjibni samii irra balaliTMu ni argama. Namoota saTMaati muraasa keessatti biyya irraa biyyatti geessa. TMœ Odeeffannoon kuni odeffannoo Rabbiin beeksise osoo

taâ€™ee fi geejjibni (xiyaarri) kuni akkuma jedhame yoo argame, namoonni geejjibni akkanaa hin argamu jechuun kijibsiisaa turan maal taâ€™uu? Yoo san, hangam kijibdoota akka taâ€™anii fi odefannoo Rabbiin irraa nama dhaqqabetti amanuu akka qaban ni beeku. Qiyaamaanis haaluma kanaani. Rabbiin ni jedha:

﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَنْ يَمُوتُ بَلَىٰ وَعَدًّا عَلَيْهِ حَقًّا
وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يُخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ
الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَذِبِينَ ﴿٣٩﴾﴾

â€œKakuu isaanii kan daangaa gahe, â€œRabbiin nama duâ€™e hin kaasuâ€™ jechuun Rabbitti kakatan. Lakkisaa [isin kaasaa]; Waadaa Isa irratti dhugaa taâ€™e [Rabbiin seenee jira]. Garuu irra hedduun namootaa hin beekan.

[Sababni duâ€™a irraa isaan kaasuuf] wanta isaan keessatti wal dhaban isaaniif ibsuu fi warri kafaran kijibdoota taâ€™uu isaanii akka beekaniifiâ€™ Suuratu An-Nahl 16:38-39

2ffaa- Wal-bira qabuu (Qiyaasa)â€œ wal-bira qabuu jechuun wantoota lama amaloota wal fakkaataa qaban wal bira qabuun isaan lamaan keessaa sababni tokko keessatti argame kan lammataa keessattis akka argamu yaadudha. Fkn, biqiltuun guutumaan guututti bishaan yoo dhabde ni gogdi (ni duuti). Namnis yeroo dheeraaf bishaan dhugu yoo dhabe ni duâ€™a. Jiraachu fi duâ€™uun (goguun) amala biqiltuu fi nama wal fakkeessudha. Sababni isaan lamaan walitti fidu dhabamuu fi argamuu bishaaniti. Kanarraa kaâ€™uun mee amma wal-bira qabiinsa biqiltoota fi namootaa Qurâ€™aana keessatti nuuf dhiyaate haa ilaallu:

â€œInni (Rabbiin) Kan bubbee gammachiisaa taasisuun rahmata Isaa dura erguudha. Yeroo isheen duumessa ulfaataa baadhatte, gara biyya (lafa) duutetti oofna; bishaan irratti buusun fuduraalee hunda irraa [garii isaanii] baafna. Akka isin gorfamtaniif jecha akka kanatti duâ€™aa kaafna.â€™ (Suuratu Al-Aâ€™araaf 7:57)

وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مِّمَّتِ فَأَحْيَيْنَاهُ
الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَلِكَ النُّشُورُ ﴿٩﴾

â€œRabbiin Kan bubbee erguudha; isheenis duumessa ol kaafni. Ergasii gara lafa duutetti isa oofnee dachii duâ€™a ishiitin booda ittiin jiraachifna. Kaafamni Qiyaamas akkuma kana.â€™ (Suuratu Faaxir 35:9)

Jechoota bakka lamaan armaan olii jiran mee haa hubannu. Jechoonni kunis, â€œakka kanatti duâ€™aa kaafnaâ€™ fi â€œKaafamni Qiyaamas akkuma kana.â€™

Biqiltoonni gogoguu fi lafa qonnaa irraa haamamun akka du'ama namootatin wal fakkaata. Sanyiin miidhanii gogogaan kuni yommuu facaafamu biyyeen walitti makama. Yeroo muraasan booda yommuu roobni itti roobu ni biqila. Kanaafu, du'ama irraa gara jiraatti jijjiramee jiraa jechuudha. Haaluma wal fakkaatun, namni yommuu du'amu lafeen isaa biyyee keessa bittinoofiti. Ergasii Rabbiin Guyyaa Qiyaamaa lafee eegee irraa qaama namaa guutuu biqilcha.

Ergamaan Rabbii (SAW) akkana jedhan: **dhugumatti ilma namaa keessa lafee gonkumaa ardiin (biyyeen) hin nyaannetu jira. Guyyaa Qiyaamaa ishii irraa [qaamni ilma namaa] lamuu ijaarrama. Namoonni ni jedhan, lafee tami (kami) Yaa Ergamaa Rabbii? Innis ni jedhe, Ajbu az-zanabi (lafee eegee) Sahih Muslim 2955 c** (Lafeen eegee tuni lafee gara taa'ama irratti argamtuudha. Fakkii ishii barruu tana irraa ilaalu dandeessu [GUYYAA QIYAAMAA MAALTU ADEEMSIFAMAA?-KUTAA 1](#))

Rabbiin (azza wa jalla) akkuma sanyii midhaanii ykn firii mukaa xiqqoo sanirraa jirma, mataa fi damee biqilche, qaamolee namaa guutuus lafee xiqqoo irraa ni biqilcha. Firiin miidhanii lakkaawame hin dhumne addunyaa irratti ni faca'amu. Rabbiin dandeetti Isaatin firiwwan lakkoofsa hin qabne kanniin ni biqilcha. Ilmaan namaas dur irraa kaase hanga Guyyaa Qiyaamatti lakkoofsa isaanii Rabbiin malee eenyullee hin beeku. Rabbiin subhaanahu wa ta'amaalaa akkuma firii miidhanii biqilche, namoota lakkoofsan garmalee baay'atanis Guyyaa Qiyaamaa ni kaasa. Kuni wanta Rabbiin irratti ulfaatuu miti. Wanta tokko hojjachuu yoo fedhe, ta'ama jedhan. Wanti sunis yoosu ta'amee argama.

3ffaa-seenaa keessatti namoota du'amanii kaafaman yaadachisuu-seenaa keessatti namoonni erga du'amanii booda kaafaman baay'eedha. Qur'aanni iddoo adda addaatti nuuf hima. Fkn,

Yookiin namticha ganda [manneen ishii] mataa ishii irratti kukkuftee osoo jirtuu irra darbee, Du'ama ishiitin booda akkamumatti Rabbiin tana jiraachisaa? jedhe, [hin ilaallee?]. Rabbiinis waggaa dhibba isa ajjeesee isa kaasun, Hangam turte? jedheen. Innis, Guyyaa tokko yookiin cinaa guyyaa ture. Jedhe. [Rabbiinis] ni jedhe, Ati waggaa dhibba turte. Mee gara nyaataa fi dhugaati keeti ilaali; hin jijjiramne. Gara harree keetis ilaali. Namootaaf mallattoo si taasisuuf [kana goone]. Gara lafees ilaali akkamitti akka walitti qabnu fi ergasii foon itti uwwifnu. Yeroma ifa isaaf ta'amu, Rabbiin waan hundaa irratti Danda'ama ta'amu nan beeka. Jedhe. (Suuratu Al-Baqarah 2:259)

Namtichi tokko ganda manneen ishii kukkuftee fi jiraattonni keessatti dhuman biraan darbe. Kana ajaa'ibsifachuun **Rabbiin namoota du'aman kanniin akkamitti jiraachisa?** jechuun gaafate. Ergasii Rabbiin isa ajjeessun waggaa dhibba tursiise. Waggaa dhibba kana keessatti, nyaanni fi dhugaatin isaa hin jijjiramne. Garuu harreen isaa lafee ta'amuun addaan bittinoofte. Rabbiin waggaa dhibba booda namticha kana kaasun mallatoolee sadii isaa fi namoota birootti agarsiise. **1ffaa:** namticha mataa isaa waggaa dhibba erga tursiise booda kaasuu. **2ffaa,** nyaanni fi dhugaatin osoo homaa hin jijjiramiin akkasumatti tursiisu. Kuni Qudraa (Dandeetti) Rabbii (Subhaanahu wa ta'amaala) agarsiisa. **3ffaa:** Harree duute fi lafeen ishii bittinoofte fuula namtichaa fuunduratti kaasuu. **Akkamitti akka walitti qabnuu fi ergasii foon itti uwwifnu gara lafee ilaali?** Jedheen. Dhumarratti wanta jedhe itti haa xinxallinu. Rabbiin waan hundaa irratti Danda'ama ta'amu nan beeka. Kanaafu, Rabbiin nyaata fi dhugaati osoo hin jijjiramin tursiisu fi lafee bututte deebisee kaasuu irratti danda'amaadha. Kuni kaafama ijaan mul'atu fi gurraan dhagahamuudha.

4ffaa- Hirriba ofii ilaalu“ hirribni obboleessa duâ€™Maati jedhama. Sababni isaas, isaa fi duâ€™Ma jidduu wal fakkeenya baayâ€™Metu jira. Qurâ€™Maana keessatti Rabbiin subhaanahu wa taâ€™Maalaa ni jedha:

﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٢﴾﴾

â€œRabbiin nafsee yeroo duâ€™Ma ishii ni fudhata; tan duuti hin gahinis hirriba ishii keessatti [ni fudhata]. Ergasii, tan duâ€™Ma itti murteesse ni qaba (ni hanbisa). Tan biraa (tan duâ€™Ma irratti hin murteessine) immoo hanga beellama beekkamaatti gadi dhiisa. Dhugumatti, kana keessa warra xinxallaniif mallattooleetu jira.â€ Suuratu Az-Zumar39:42

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™Maalaa yeroo duâ€™Ma fi hirribaa nafsee namaa tana ni fudhata. Tan yeroo duâ€™Ma fudhate hanga Guyyaa Qiyaamaa qaamatti hin deebisu. Tan yeroo hirriba fudhate immoo gosa lama. Tan duâ€™Ma itti murteesse, ni hanbisa -hanga Qiyaamaa gara qaamaa hin deebisu. Namoonni osoo rafanu duâ€™Man fakkeenya nuuf taâ€™Mu. Tan duâ€™Ma irratti hin murteessin immoo hanga guyyaan duâ€™Ma gahuu qaamatti ni deebisa. â€œDhugumatti, kana keessa warra xinxallaniif mallattooletu jira.â€ Kuni dandeetti Rabbi kan agarsiisu fi duâ€™Ma booda kaafamun akka jiru mallattoo agarsiisudha. Hanga dammaqutti namni rafee fi duâ€™Me wanta naannoo isaatti raawwatamu hin beeku. Namni rafe akka nama duâ€™Meeti. Yommuu nafseen qaama isaatti deebitu ni dammaqa. Haaluma kanaan namni duâ€™Mes yommuu nafseen isaa itti deebitu bakka itti awwaalame keessaa dammaqa. Qurâ€™Maanni dhugaa kana akkana jechuun ibsa:

﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ ﴿٥١﴾﴾ قَالَوا يَٰوَيْلَنا
مَنْ بَعَثَنا مِنْ مَّرْقَدِنا ۗ هَٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾﴾

â€œXurumbaan ni afuuffama, yoosu isaan awwaalcha keessaa gara Gooftaa isaanii bahu. Ni jedhu, â€Yaa badii keenya! Bakka hirribaa keenya irraa eenyutu nu dammaqsee?â€ â€Kuni waan Rahman waadaa galeedha, Ergamtoonnis dhugaa dubbatanii jiru.â€ [jedhama].â€ (suuratu Yaasin 36:51-52)

Walfakkeenya duâ€™Ma fi hirriba jidduu jiru sirritti itti xinxallaa, ajaaâ€™iba argituuti.

5ffaa-Iimaanni geeybitti amanuu irratti kan ijaarrame taâ€™Mu“ Osoo Rabbiin yeroo hundaa nama duâ€™Me kaase silaa iimaanni geeybitti amanuu osoo hin taâ€™Min wanta ijaan arganitti amanuu taâ€™Ma. Duâ€™Ma booda kaafamun wanta ammatti ijaan hin mulâ€™Mannee fi gara fuunduraatti adeemsifamuudha. Kanaan geeybi (wanta ammatti ijaan hin mulâ€™Manne) jennaan. Iimaanni wanta ijaan arganitti amanuu osoo hin taâ€™Min wanta Rabbiin irraa nama gahe kan ijaan hin mulâ€™Mannetti amanuu irratti kan hundaaâ€™Medha. Namni wanta tokko ijaan argee yoo amane kuni iimaana hin jedhamu. Kanaafi, Guyyaa Qiyaamaa namoonni duraan kafaran, â€œRabbi keenya! Argine, dhageenye.

Kanaafu, hojii gaarii hojjannaa nu deebisi. Dhugumatti, nuti amma dhugaan amannee jirra.â€
Jedhu. (Suuratu As-Sajdah 32:12) Garuu kuni homaa isaan hin fayyadu.

Guduunfaa

âžŸIlmaan namaa erga duâ€TManii booda osoo kaafamuu baatanii silaa haqni isaanii achumaan bada. Sababni isaas, namoonni wal-cunqursanii haqa osoo hin argatin duâ€TMan lakkofsa hin qaban.

âžŸRabbiin Mootii Haqaa taâ€TMee isaan jidduutti haqaan murteessuf Guyyaa Qiyaamaa isaan kaasa.

âžŸNamoonni â€œWanti ammatti ijaan hin argine gara fuunduraatti hin dhufuâ€jechuun Qiyaamaa morman, hanqinna beekumsa isaanii mulâ€TMisaa malee ragaan Qiyaamaan jiraachu agarsiisu dhabameeti miti. Deebiin isaaniif kennamu:

âžŸOdefannoo Rabbiin irraa yoo hin argatin ilmi namaa wanta gara fuunduratti raawwatamu hin beeku. Fkn, yoomi fi eessatti akka duâ€TMu ni beekaa? Kanaafu, odeefannoo haqaa Rabbiin irra namatti dhufe fudhatanii itti amanuu fi hordofuun wanta adabbii irraa nama baraarudha.

âžŸSanyii miidhanii gogdee fi lafee namaa wal bira qabuun namni lamuu akka kaafamu beekun ni dandaâ€TMama.

âžŸSeenaa keessatti namoota kaafaman yaadachuun duâ€TMaan booda kaafamni akka jiru amanuun ni dandaâ€TMama.

âžŸYommuu rafan qaamni namaa akka reeffaa taâ€TMa. Nafseen yommuu itti deebitu dhaabbatee deema. Haaluma kanaan guyyaa Qiyaamas, nama duâ€TMetti nafseen isaa yommuu itti deebitu awwaalcha keessaa bahuun gara iddoo namoonni walitti qabamaniitti fiiga.

âžŸGuyyaa Qiyaamaa namoonni akka kaafaman amanuun wanta ijaan hin mulâ€TManne (geeybi) irraa taâ€TMeedha. Iimaanni immoo geeybitti amanuu irratti kan hundaaâ€TMedha. Odefannoon haqaa Rabbiin irraa erga nama gahee, amanuu fi harka kennu malee mormuun wanta nama baasu miti.

Kitaaba wabii:

[al-aqiidatul Islaamiyyatu wa usuusuhaa](#) By Abdurahmaan Hasan Madiniyyi, fuula 578-580

Date Created

December 8, 2018

Author

admin